

zaterdag

19.03.2016

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door

Ignace Bossuyt

Concerto Italiano

Alessandro Scarlatti. Caino

CONCERTGEBOUW BRUGGE

KWART

Ooit heeft er een man
– heeft u dat al gehoord? –
een kwart van de
wereldbevolking vermoord.
Niet eens met een bom,
nee, gewoon met de hand.
Men meldde het niet in 't
journaal of in de krant.
Geen Tarzan, geen Rambo,
al deed hij wel stoer.
Die man heette Kain.
Hij doodde zijn broer.

— Marjolein Kool

Uitvoerders en programma

Concerto Italiano: ensemble

Rinaldo Alessandrini: klavecimbel & leiding

Sonia Prina: Caino, alt

Monica Piccinini:

Abele, sopraan

Carlo Allemano:

Adamo, tenor

Roberta Invernizzi:

Eva, sopraan

Aurelio Schiavoni:

Voce di Dio, countertenor

Salvo Vitale:

Voce di Lucifero, bas

coproductie: Klarafestival /

Festival van Vlaanderen Brussel

—

Alessandro Scarlatti

(1660-1725)

Il primo omicidio ovvero Caino (1707)

- Introduzione all'Oratorio
- Recitativo
- Aria di Adamo: Mi balena ancor sul ciglio
- Recitativo
- Aria di Eva: Caro sposo
- Recitativo
- Aria di Abele: Dalla mandra un puro agnello
- Recitativo
- Aria di Caino: Della terra i frutti primi
- Recitativo
- Aria di Adamo: Più dei doni, il cor devoto
- Recitativo
- Aria di Eva: Sommo Dio, del mio peccato
- Recitativo
- Duetto di Abele e Caino: Dio Pietoso, ogni mio armento
- Recitativo
- Sinfonia
- Recitativo accompagnato
- Aria della Voce di Dio: L'olocausto del tuo Abele
- Recitativo accompagnato
- Recitativo
- Duetto di Eva ed Adamo: Aderite, obbedite, o figli miei
- Sinfonia
- Recitativo
- Aria della Voce di Lucifero: Poche lacrime dolenti
- Recitativo
- Aria di Caino: Mascheratevi, o miei sdegni
- Recitativo
- Duetto di Abele e Caino: La fraterna amica pace
- Recitativo

— pauze —

Dit concert wordt gepatroneerd door Vlaams minister-president Geert Bourgeois.

Dit concert wordt rechtstreeks uitgezonden door Klara. Bedankt voor het vermijden van storende geluiden, ook tussen de delen.

- Recitativo
- Aria di Caino: Perché mormora il ruscello
- Aria di Abele: Ti risponde il ruscelletto
- Arioso di Abele: Or se braman posar
- Recitativo
- Sinfonia
- Recitativo accompagnato
- Aria della Voce di Dio
- Recitativo
- Aria di Caino: O preservami, per mia pena
- Recitativo
- Aria della Voce di Dio: Vuò il castigo, non voglio la morte
- Recitativo
- Aria di Caino: Bramo insieme, e morte, e vita
- Sinfonia
- Recitativo
- Aria della Voce di Lucifero: Nel potere il nume imita
- Recitativo
- Aria di Caino: Mieì genitori, addio
- Duetto di Eva ed Adamo: Mio sposo al cor mi sento
- Sinfonia e recitativo
- Recitativo
- Aria di Abele: Non piangete il figlio ucciso
- Recitativo
- Aria di Adamo: Piango la prole esangue
- Recitativo accompagnato
- Duetto di Eva ed Adamo: Contenti presenti

De eerste broedermoord

Stem Gods: *Kain, waar is je broer, waar is Abel?* – Kain: *Ik weet het niet, Heer. Ben ik dan de hoeder van mijn broer?* – Stem Gods: *Wat heb je gedaan? Het bloed van je broer roept luid vanuit de grond, zijn bloedeloze lichaam vervloekt je.* (Genesis 4:9-11)

De meer dan twintig bewaarde oratoria van Alessandro Scarlatti vormen het hoogtepunt van het genre in Italië tijdens de barok. Op één na (in het Latijn) behoren ze tot het type van het ‘oratorio volgare’ (in de volkstaal, het Italiaans). Ze waren vooral bestemd voor uitvoering in gebedshuizen van broederschappen en in privéverblijven of theaters van aristocratische mecenasen in Rome of elders. Eén daarvan componeerde Scarlatti in 1707 voor Venetië: *Il primo omicidio overo Caino*, met als thema de moord van Kain op zijn broer Abel. Zowel de librettist Antonio Ottoboni, de vader van de befaamde muzikmecenas

kardinaal Pietro Ottoboni, als de componist zijn er voortreffelijk in geslaagd dit schrijnende verhaal uit de vroegste geschiedenis van het Bijbelse mensdom de dramatische intensiteit te verlenen waartoe het uitnodigt. Zij doen hiervoor een beroep op zes personages als vocale solisten: Adam (tenor), Eva (sopraan), Abel (sopraan), Kain (alt), aangevuld met de stemmen van God (alt) en Lucifer (bas). Aangezien er geen ‘testo’ (verteller) is en geen koor, ligt de nadruk niet zozeer op het verhaal, maar op de karaktertekening van en de confrontatie tussen de personages. Het libretto, zoals gebruikelijk voor het oratorium volgare in twee delen, is als volgt samen te vatten.

‘Zowel de librettist Antonio Ottoboni, als de componist zijn er voortreffelijk in geslaagd dit schrijnende verhaal de dramatische intensiteit te verlenen waartoe het uitnodigt.’

Deel 1. Adam en Eva drukken treurend hun spijt uit over hun misstap waardoor ze uit het paradijs verdreven zijn. Het weze een les voor hun zonen, die beiden als teken van verzoening een offer willen brengen aan God. Abel belooft een van zijn mooiste lammeren te offeren, wat bij Kain jaloezie opwekt omdat hij als eerstgeborene het eerste offer opeist. Adam en Eva sporen hen aan elk een offer te brengen. Terwijl Abel nederig aan God vraagt zijn offer welwillend te ontvangen, besluit Kain zijn broer om het leven te brengen. De stem van God weerklinkt als een zegening van het offer van Abel, onder het goedkeurende

oog van zijn ouders. Als tegenstem fluistert Lucifer Kain in het oor dat hij zijn broer moet doden. Daarop nodigt Kain Abel uit de vruchten van zijn werk op het land te gaan bewonderen.

Deel 2. De twee broers – Kain onrustig, Abel onbekommerd – verwijlen in de natuur. Kain vermoordt

Abel, waarop God hem ter verantwoording roept en straft met onvruchtbaarheid van zijn land en een zwerversbestaan. Kain smeekt om vergeving en vreest voor zijn leven. God belooft hem te beschermen, maar de wroeging zal hem blijven achtervolgen en zijn leven tot een kwelling maken, wat een zwaardere straf is dan sterven. Lucifer probeert Kain te overtuigen dat hij, als wraak tegenover God, zijn moed en kracht moet tonen door zelf de dood in de ogen te zien. Kain wijst Lucifer nu echter kordaat af en neemt afscheid van zijn ouders. Wanneer Adam en Eva treuren, weerklinkt de vertroostende stem van Abel, die zijn vredige bestaan in het paradijs verheerlijkt.

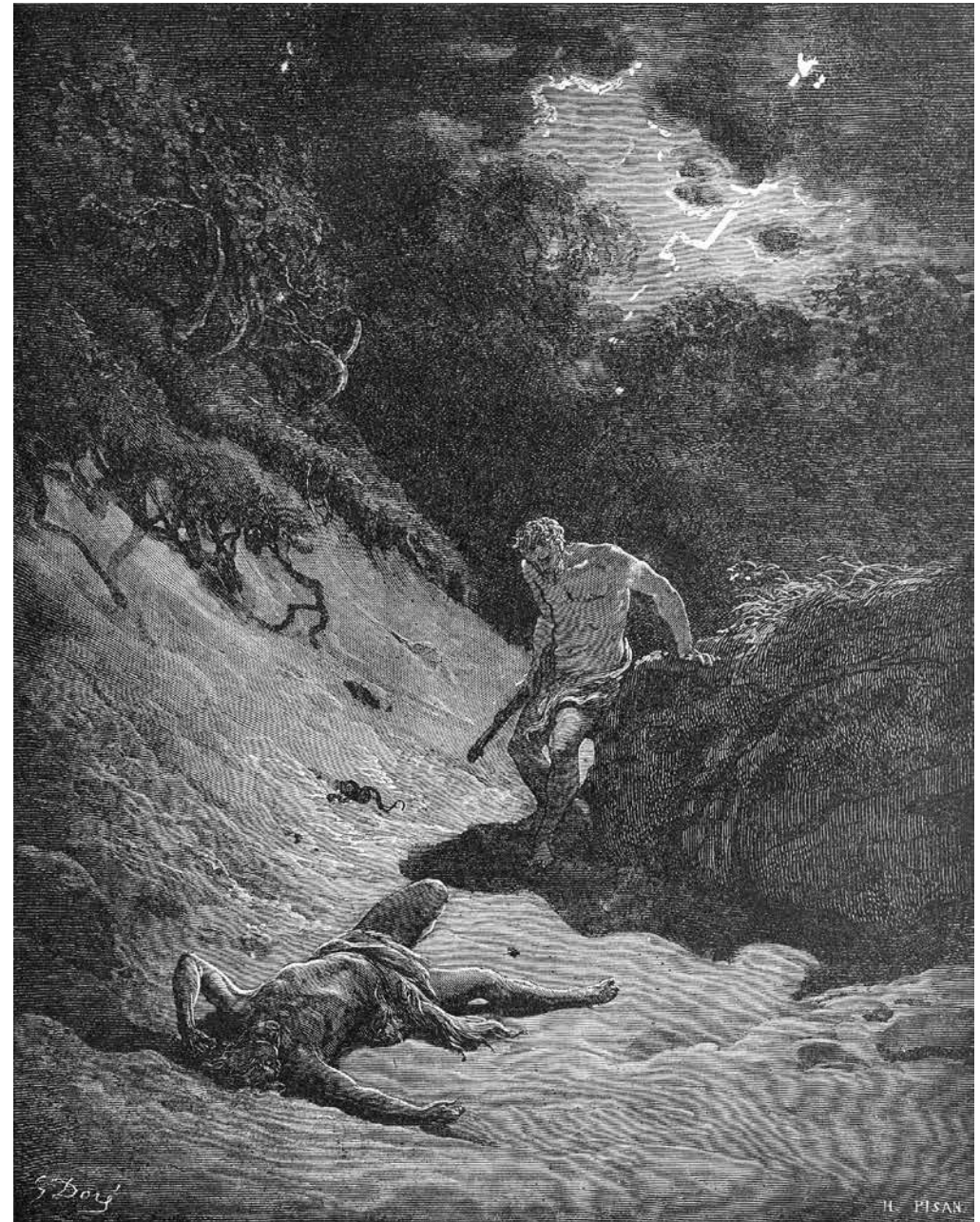
Zijn bedroefde ouders smeken God om nakomelingen, met het vooruitzicht op de Verlosser. God belooft hen in zijn erbarmen een geslacht waaruit een Verlosser geboren zal worden. Adam en Eva verheugen zich op dit hoopvolle vooruitzicht.

Libretto en muziek zijn duidelijk beïnvloed door de eigentijdse opera. De tekst is een nieuw geschreven libretto, met slechts hier en daar letterlijke ontleeningen aan de Bijbel. Die zijn vooral beperkt tot de reacties van God en Kaïn na de moord op Abel (cf. supra, citeert uit Genesis). De muzikale opbouw volgt het patroon van de toenmalige opera: een afwisseling tussen verhalende of dialogerende recitatieven en reflecterende aria's.

De recitatieven zijn overwegend *secco* (alleen met basso continuo), tenzij de dramatische context een *accompagnato* (met toegevoegde instrumenten) vraagt. Scarlatti kiest oordeelkundig voor *accompagnato* bij de interventies van God en Lucifer, van wie het optreden doorgaans wordt voorafgegaan door een inleidende instrumentale sinfonia die hun karakter en de context verklankt: dreigend en bestraffend voor God, schrikwekkend (de componist noteert tweemaal 'orrida', 'verschrikkelijk') voor Lucifer. Aan de recitatieven, de centra van het dramatisch gebeuren, besteedt Scarlatti uiterste zorg: alle emotionele nuances vertaalt hij in subtiele melodische, harmonische en ritmische nuances. Dit blijkt al dadelijk uit het eerste recitatief, waarin Adam zijn schuld na de erfzonde uit in een onrustig, stokkend melodisch verloop in korte, door rusten afgescheiden fragmenten, subtiel gekruid met dissonanten ('Figli, miseri figli'). De aria's, waaronder enkele duetten, zijn stuk voor stuk pareltjes in hun soort. Elke aria vertolkt doorgaans één basisaffect, waarbij meestal

een instrumentale inleiding de emotionele sfeer treffend creëert: overwegend treurnis en klacht bij Adam en Eva; onbezorgdheid, onschuld en pastoraal geluk bij Abel; jaloezie, trots en wraakzucht bij Kaïn voor de moord, paniek, onrust en droefheid na de moord; valsheid en vleierij bij Lucifer; goedkeuring, afkeer, bestraffing, troost en barmhartigheid bij God. Ondanks de beperking van het instrumentaal ensemble tot strijkers en basso continuo is de bezetting van de aria's zeer gevarieerd, in de meest diverse combinaties. Er volgen nooit twee aria's op elkaar met dezelfde bezetting. Zelfstandige instrumentale delen blijven beperkt tot een *introduzione* (een vioolconcerto in miniatuur) en enkele sinfonie in functie van de dramatische context. Veelzijdig en gevarieerd is tevens de keuze van de tonaliteiten, mooi afgewogen in functie van het overheersend affect (grote terts voor God, Lucifer en Abel, overwegend kleine terts voor Adam, Eva en Kaïn, met uitzonderingen voor gewijzigde emotionele situaties, zoals de grote terts in het vreugdevolle slotduet van Adam en Eva). Het resultaat is een fascinerend menselijk drama, gekenmerkt door een krachtige retorische aanpak, een fijnzinnige muzikale karaktertekening, een rijke melodische vinding, een genuanceerd harmonisch palet en een fijnzinnige orkestratie.

Ignace Bossuyt

Gustave Doré (1832-1883), *Kaïn doodt Abel*

Biografieën

Concerto Italiano (IT) staat al jaren voor een nieuwe kijk op oude muziek, van madrigalen (vooral die van Monteverdi) tot 18e-eeuwse opera. Met juichend onthaalde opnames en concerten op alle belangrijke wereldpodia is het ensemble een referentie. Dit jaar sluit de groep Bob Wilsons meerjarige Monteverdi-cyclus af in Opéra de Paris. De opnames van Vivaldi's *Jaargetijden* en Bachs *Brandenburgse Concerti* werden door de Engelse pers gekozen als beste op de markt.

Rinaldo Alessandrini (IT) richt zich als klavecinist, pianofortespeler, organist en leider van Concerto Italiano vooral op de Italiaanse muziek van de 17e en 18e eeuw, met een speciale voorliefde voor Monteverdi. Hij leidde de laatste jaren onder meer in Caccini's *L'Euridice* tijdens de Festwochen Alte Musik Innsbruck, Bob Wilsons Monteverdi-producties in Teatro della Scala en Opéra de Paris, en *Così fan tutte* bij São Paulo Opera. Zijn opnames, al jaren exclusief bij Naïve, worden steevast enthousiast onthaald.

Sonia Prina (IT) geldt als de belangrijkste alt van haar generatie. Ze zong inmiddels alle grote rollen van Monteverdi en Händel tot Mozart en Rossini met onder meer Rinaldo Alessandrini, Jordi Savall, René Jacobs en Emmanuelle Haïm. Komend seizoen is ze met Roberta Invernizzi in Brugge te horen in het programma *Amore e morte*. Daarnaast is ze *artist in residence* in de Londense Wigmore Hall.

Monica Piccinini (IT) maakte haar operadebuut als Musica en Euridice in Jordi Savalls productie van Monteverdi's *Orfeo*, gevolgd door nog vele barokproducties onder leiding van onder anderen Eduardo Lopez-Banzo, Chiara Banchini, Fabio Biondi en Ottavio Dantone, met wie ze eerder al in Brugge te zien was tijdens het MAFestival. Ze is te horen op tal van Concerto Italiano-opnames, meest recent een cd met motetten van Melani (Naïve).

Roberta Invernizzi (IT) staat al jaren hoog aan het firmament van barokke sopranen, bekend om haar heldere, expressieve stijl. In haar carrière werkte ze met de grote (barok-) dirigenten onder wie Nikolaus Harnoncourt, Giovanni Antonini, Ivor Bolton, Gustavo Dudamel. Ze is vaak te gast tijdens festivals als die van Salzburg, Wenen, Utrecht, Halle en Graz. Komend seizoen is ze met Sonia Prina in Brugge te horen in het programma *Amore e morte*.

Carlo Allemano (IT) studeerde in Turijn, waarna hij de eerste prijs won in de Mozart-competitie van de Wiener Staatsoper. Sindsdien vestigde hij zijn naam als concert- en operazanger aan de zijde van dirigenten als Alessandro de Marchi, Fabio Biondi, Zubin Mehta en Ottavio Dantone. De afgelopen jaren was hij onder meer te zien in Denis Podalydès' succesproductie van Mozarts *Clemenza di Tito*.

Aurelio Schiavoni (IT) studeerde wiskunde en piano in Zuid-Italië voor hij zijn zangstudie in Vicenza kwam afronden. Als lid van verschillende ensembles werkte hij mee aan de herontdekking van ongekende oude muziek, waaronder *La finta cameriera* van Latilla en *Il Demetrio* van Leo. Hij haalde sindsdien de finales van concoursen in Londen en Innsbruck en zong onder leiding van Christopher Hogwood, Roy Goodman en Alfredo Bernardini.

Salvo Vitale (IT) volgde na zijn studie de legendarische barokcursussen van Alan Curtis, waarna hij deel ging uitmaken van ensembles als *A sei voci* van Bernard Fabre-Garrus, Ensemble Elyma van Gabriel Garrido en La Risonanza van Fabio Bonizzoni. Hij was te zien op de belangrijkste Europese podia en maakte opnames voor Stradivarius, Chandos, K617, Dynamic, Amadeus en Glossa.

Concerto Italiano

violini principali
Nicholas Robinson
Antonio De Secondi

violini di ripieno
Boris Begelmann
Laura Corolla
Pietro Meldolesi
Gabriele Politi
Beatrice Scaldini
Lathika Vithanage

altviool
Ettore Belli
Gabriele Spadino

violoncello principale
Marco Ceccato

violoncello di ripieno
Ludovico Minasi

violone
Matteo Coticoni

teorbe
Ugo Di Giovanni
Craig Marchitelli

orgel
Ignazio Schifani

Foto: © Sébastien Van Mallegheem

Fototentoonstelling

SÉBASTIEN VAN MALLEGHEM

The Ruins of Power

27.01 — 17.04.16

Freelance-fotograaf Sébastien Van Mallegheem graaft zich meestal diep in in zijn onderwerp. Zo verbleef hij lange tijd in de spookstad Bab Al-Aziza. Dit voormalig paleis van dictator Khaddafi werd zoals de meeste van zijn machtssymbolen na zijn val geplunderd en vernietigd. Kort daarop ontvluchtten 150 arme families de gevaren van Tripoli om in deze 'veiligere' omgeving te (over)leven. Hopend op een betere toekomst ...

www.sebastienvanmallegheem.eu

concertgebouwcafé

wifi access

free press

wo — za vanaf 11 uur
Op dagen met een voorstelling
open vanaf een uur voor aanvang.

info & reservaties
cafe@concertgebouw.be
of +32 50 47 69 99

't Zand 34
8000 Brugge
www.concertgebouw.be

klara festival

Brussels
International
Music

Roots & Exile

17 & 18.3 2017 Klarafestival in
Concertgebouw Brugge met oa.

Brussels Philharmonic & Solistenensemble Kaleidoskop

ARTISTIC
PARTNERS

festival
van
vlaanderen
brussel

BO
ZAR

MAIN
PARTNERS

proximus

Yakult

OPTIMA

6 Loterie
Nationale
Loterij

OFFICIAL
FESTIVAL
CAR

© Thomas Kost

zo 10.04.16 / 15.00 / Concertzaal

WDR Sinfonieorchester Köln / Olé. Ravel, Lalo & Bizet

Februari 1875: Parijs maakt kennis met Lalo's *Symphonie espagnol*. Amper een maand later voert Bizet het Spaanse zigeunermeisje Carmen ten tonele. Spanje staat in één ruk op de muzikale kaart van Frankrijk. Lalo, Bizet en Ravel staken in hun muziek graag de Pyreneeën over om inspiratie op te doen in de rijke Spaanse muziek- en danscultuur.

Jordi Savall

vr 15.04.16 / 20.00 / Concertzaal

Hespèrion XXI & Jordi Savall / Mare nostrum

De oevers van de Middellandse Zee zijn de bakermat van onze mythologie, filosofie en theologie, maar ook het toneel van intense conflicten. Jordi Savall legt als altijd met muziek de verbanden tussen al die volken en culturen bloot. Het resultaat is van een rijkdom die ook wij inmiddels de onze mogen noemen.

Het Concertgebouwcafé blaast tien kaarsjes uit!

En dat vieren we. Een smakelijke verfrissing vindt u op diverse plaatsen in het Concertgebouw.

wifi access

free press

wo — za vanaf 11 uur
Op dagen met een voorstelling
open vanaf een uur voor aanvang.

info & reservaties
cafe@concertgebouw.be
of +32 50 47 69 99

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT
BRUGGE 34

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket.
www.concertgebouw.be/services.

Vlaanderen
verbeelding werkt

west-vlaanderen
de gebreken provincie

BRU
GGE

WEST OF
FLANDERS

FLUXYS

DeMorgen.

Knack

Klara

FOCUS|WTV